

Kontakt

Henrik Götesson
08-39 91 49
henrik.gotesson@srf.nu

Dnr: 3/2024

REMISSVAR

2024-01-18

Mottagare

Finansdepartementet
103 33 STOCKHOLM
fi.remissvar@regeringskansliet.se

Remissvar gällande delbetänkandet En säker och tillgänglig statlig e-legitimation, SOU 2023:61 (Fi2023/02704)

Synskadades Riksförbund, SRF, är landets främsta företrädare för personer som har en synnedbättning eller som är blinda. Vi lämnar härmed vårt remissvar över delbetänkandet "En säker och tillgänglig statlig e-legitimation", SOU 2023:61.

Sammanfattning och övergripande slutsatser

Synskadades Riksförbund välkomnar förslaget om att införa en statlig e-legitimation. Vi tror att en statlig e-legitimation har goda möjligheter till att bidra till att minska det digitala utanförskap som många synskadade upplever. Bristen på digital inkludering är speciellt tydlig när det gäller e-tjänster, bland annat eftersom många synskadade inte kan använda Mobilt BankID.

Dock anser vi att även den privata sektorn, och i synnerhet banker, ska omfattas av skyldigheten att använda e-legitimationer som är godkända av staten.

Vidare har många synskadade svårt att skaffa en mobile-legitimation på egen hand. Vi anser därför att staten, parallellt med en e-legitimation på kort på tillitsnivå 4, också ska tillhandahålla en mobil e-legitimation som det ska gå att få hjälp att installera. E-legitimation på kontaktlöst kort passar inte alla. Om biometrisk autentisering ska kunna användas är det viktigt att även den som inte kan fokusera på en skärm med ögonen eller som har ögonproteser kan använda ansiktsgenkänning.

Vi tror också att avgiften för att skaffa en statlig e-legitimation utöver ett nationellt ID-kort kan vara hindrande.

Särlösningar för synskadade när det gäller applikationer för att använda den statliga e-legitimationen bör undvikas. I stället ska de vanliga applikationer som är till för allmänheten också kunna nyttjas av den som är synskadad.

Det är ytterst viktigt att den som använder skärmläsare (tal och punktskrift) eller förstoringshjälpmedel kan kontakta en supportfunktion som har kompetens kring att använda dessa hjälpmedel tillsammans med den statliga e-legitimationen.

Vi välkomnar att utredningen har tagit till sig av vårt förslag om att det ska kunna finnas en taktill prägel på det kontaktlösa kortet.

Vi anser att Myndigheten för digital förvaltnings förslag om bland annat möjlighet till hembesök från en myndighet för att ansöka om en statlig e-legitimation som ett undantagsfall bör analyseras närmare.

Slutligen vill vi betona vikten av tillgängliga ansökningslokaler och att det ska gå att begära stöd vid ansökan när en bokning av tid för ansökan görs.

Nedan följer våra synpunkter i detalj utifrån hur utredningen behandlar relevanta områden.

7.2.2 Den statliga e-legitimationen ska tillhandahållas på ett kontaktlöst kort (sid. 126 ff)

Synskadades Riksförbund har inga invändningar mot att den statliga e-legitimationen tillhandahålls på ett kontaktlöst kort. Tvärtom bör det öka tillgängligheten. Samtidigt kan det vara praktiskt att kunna legitimera sig med enbart sin mobiltelefon. Emellertid finns flera svårigheter med dagens privata lösningar som riskerar att utestänga användare från att nyttja mobila e-legitimationslösningar. Det handlar om svårigheter att installera e-legitimationen eftersom ett foto på användarens ansikte ofta krävs. Även om det ska gå att nyttja en statlig e-legitimation för att skaffa en annan auktoriserad e-legitimation kan det inte uteslutas att proceduren blir krånglig för den som är synskadad.

I flera av de länder som studeras, Danmark, Estland, och Nederländerna, erbjuder staten, utöver e-legitimation på ett kontaktlöst kort, även e-legitimation för mobiltelefoner (sid. 85 ff).

Förslag

Synskadades Riksförbund föreslår att staten tillhandahåller en mobil e-legitimation parallellt med e-legitimationen på tillitsnivå 4, åtminstone på sikt. Vidare anser vi att det ska kunna gå att få hjälp att installera den mobila e-legitimationen i samband med att den tillhandahålls av den myndighet regeringen bestämmer.

Det ska även gå att få stöd när en pin-kod ska väljas till den statliga e-legitimationen som tillhandahålls på ett kontaktlöst kort.

7.2.4 Den statliga e-legitimationen ska utformas för att tillåta anpassningar och innehålla personlig prägel (sid 132 ff)

Synskadades Riksförbund välkomnar att utredningen har tagit till sig av vårt förslag om att e-legitimationen ska kunna ha en taktill prägel för att öka möjligheten att känna igen det kontaktlösa kortet för den som är synskadad. Goda kontraster och stor stil är också viktigt.

Det som avgör om e-legitimationen går att använda med hjälpmedel för synskadade är alltså hur de applikationer som används tillsammans med kortet är utformade. Det är viktigt att de

följer kraven för tillgänglighet som lagen om tillgänglighet till digital offentlig service (2018:1937) hänvisar till.

Vår utgångspunkt är att de applikationer som används också ska fungera med förstoringsverktyg och skärmläsare och att särlösningar inte ska förekomma. Dock noterar vi att Finansiell ID-teknik som utvecklar BankID har tvingats att tillhandahålla en specialversion av BankID säkerhetsprogram för pc till skärmläsaranvändare. Av säkerhetsskäl har denna applikation inte marknadsförts. Målgruppen känner till den i väldigt låg grad. Det gäller också bankernas kundtjänster som ska kunna tillhandahålla applikationen.

Det går i och för sig att aktivera en talsyntesfunktion i det vanliga BankID-programmet. Också denna möjlighet är okänd för många användare. Det är även osäkert om det går att aktivera med alla skärmläsare, men den ger som standard engelskt tal av tekniska skäl. Dessutom kan personer med dövblindhet som endast använder punktskriftsskärm och inte tal inte använda det vanliga BankID-programmet alls.

Det finns också andra skäl till att avråda från särlösningar. Paralleller kan dras till valet 2022 där väljare i behov av punktskriftsmärkta kuvert med vanliga valsedlar i skulle kunna beställa ett valmaterial från Valmyndigheten, men där Synskadades Riksförbund fick flera vittnesmål om att väljare felaktigt hade hänvisats till att beställa valmaterialet via kommunens valnämnd. Orsaken var att antalet ärenden hos Valmyndighetens kundtjänst var ytterst få i förhållande till det totala antalet ärenden.

En myndighet kan knappast hålla en applikation hemlig av säkerhetsskäl, som Finansiell ID-teknik har möjlighet att göra.

DIGG anför att en särlösning för exempelvis synskadade kan användas. De skriver följande i avsnitt 4.1 (sid. 33) i sin rapport "En säker och tillgänglig statlig e-legitimation" (februari 2023):

"Vissa användargrupper kommer även ha behov av att nyttja kortet tillsammans med en vanlig dator, som då kan behöva kompletteras med en kortläsare. Denna programvara kan också

behöva tas fram i olika versioner för att möta vissa användargrupperns särskilda behov. Det är till exempel tänkbart att synskadade har behov av en programvara som fungerar på ett annat sätt än den som andra föredrar att använda. Det kan också finnas behov av att stödja funktionen på olika plattformar, till exempel Linux, Microsoft Windows och Mac OS.”

Det är synnerligen viktigt att den statliga e-legitimationen går att använda av personer som har en svår synnedsättning eller som är blinda. Annars kommer den digitala exkluderingen att kvarstå.

I samma avsnitt (sid. 133) går följande att läsa:

”Dyslexiförbundet har framhållit att det kan vara svårt för personer med kognitiva svårigheter att minnas koder, varför en möjlighet till inloggning med ansiktsgenkänning eller fingeravtryck skulle vara värdefull. Andra organisationer har påpekat att det finns personer som till följd av olika sjukdomstillstånd inte kan lämna fingeravtryck eller använda ansiktsgenkänning. Även dessa synpunkter behöver tas om hand i ett framtida arbete.”

Synskadades Riksförbund vill här påpeka att även den som har ögonskador eller ögonproteser måste kunna använda biometrisk ansiktsgenkänning som identifieringsmetod. Eftersom det finns relativt många synskadade som har svårt att ange en pin-kod, särskilt på en smart mobiltelefon, delar vi Dyslexiförbundets uppfattning om att biometrisk identifiering ska kunna användas som identifieringsmetod.

Vidare nämns vikten av en anpassad supportfunktion för att den statliga e-legitimationen ska kunna användas av så många som möjligt. Synskadades Riksförbund vill understryka vikten av en supportfunktion som har kompetens i att ge support relevant för personer som använder förstoringshjälpmedel och skärmläsningssystem, alltså tal och punktskrift. Eftersom interaktionen sker på ett helt annat sätt än för den som inte använder dessa hjälpmedel krävs specialkompetens för att kunna ge relevant support.

En god förebild är Myndigheten för tillgängliga mediers tjänst Taltidningshjälpen. Supportfunktionen vänder sig till användare som läser dagstidningar med hjälp av en speciell taltidningsspelare. Supportfunktionen är bemannad av personal som har goda kunskaper i att använda den speciella tekniken.

7.6 Ansvar för grundidentifiering och utfärdande

Synskadades Riksförbund saknar en vidare analys av utredningen hur personer som av olika anledningar har svårt att ta sig till ett utgivningsställe ska kunna få tillgång till en statlig e-legitimation. I DIGG:s rapport finns emellertid en sådan analys under avsnitt 5.3.1 "Svårigheter att ta sig till ett utgivningsställe" sid. 48 f.

Synskadades möjligheter till att förflytta sig är starkt begränsade, särskilt mot bakgrund av svårigheter att få ledsagning och färdtjänst. DIGG föreslår bland annat att en person från ansvarig myndighet för ansökan och grundidentifiering i undantagsfall skulle kunna göra hembesök hos personer som inte kan ta sig till ett utgivningsställe. Även möjlighet att få hjälp med aktivering hos Statens servicecenter eller ett kommunalt digi-delcenter nämns.

Vi noterar att det sedan valet 2018 i undantagsfall går att rösta med så kallad ambulerande röstmottagare som kan besöka en persons bostad om personen har en funktionsnedsättning som gör att det inte går att ta sig till vallokalen, och att det kanske finns lärdomar att dra från den ambulerande röstmottagningen. Vi inser dock att förutsättningarna på många sätt skiljer sig åt.

Synskadades Riksförbund anser att dessa frågor ska tas i beaktande i den fortsatta beredningen av delbetänkandet.

Vidare är det ytterst viktigt att det på ett enkelt sätt går att be om extra stöd i samband med ansökan om den statliga e-legitimationen. Behov om extra stöd ska kunna anges i samband med bokning av en tid för ansökan. Bokningen ska kunna göras både digitalt och per telefon.

Kösystem med mera ska också vara tillgängligt för den som är synskadad.

7.7 Giltighetstid och återkallelse

Utredningen anför:

”Vi har mottagit synpunkten att kostnaden för att förnya sin e-legitimation vart femte år skulle bli oskäligt betungande för många människor. Den statliga e-legitimationen ska emellertid, precis som ett pass och det nationella id-kortet, betraktas som en värdehandling. Vi anser därför att det finns goda skäl för att den statliga e-legitimationen ska vara avgiftsbelagd på samma sätt. Vidare är säkerhetsaspekterna som motiverar en begränsad giltighetstid sådana att de överväger nackdelen med ifrågavarande kostnad. För det fall e-legitimationen utfärdas på en annan identitetshandling kan det emellertid finnas skäl att överväga en samordnad kostnad.”

Synskadades Riksförbund befarar att även en låg avgift i kombination med avgifter för resor till och från ansökningsstället skulle kunna avskräcka många synskadade som har svag ekonomi att ansöka om en statlig e-legitimation.

Av Statistikmyndighetens jämförelse mellan befolkningen som helhet och personer med olika funktionsnedsättningar i ULF-levnadsförhållandeundersökningen från 2022 framgår att andelen som saknar kontantmarginal på 13 000 kronor för oförutsedda utgifter är 33,9 procent bland personer som har stora svårigheter att se eller ser inte alls, medan den för personer utan synsvårigheter är 18,7 procent.

7.13.4 Vilka digitala tjänster, e-legitimationer och aktörer bör kravet omfatta? (sid. 268 ff)

Utredningen anför:

”Frågan om det inom hela eller delar av den privata sektorn bör ställas krav på att acceptera vissa e-legitimationer bör utredas.”

Synskadades riksförbunds utgångspunkt är att hela den privata sektorn ska omfattas av skyldigheten om att acceptera vissa e-legitimationer ifall en e-legitimation används som inloggningsmetod. Detta bör inte behöva utredas ytterligare.

En extra viktig aktör inom den privata sektorn är bankerna. Om hela den privata sektorn inte kan regleras i ett inledningsskede föreslår vi att åtminstone bankerna omfattas utan ytterligare utredning.

De fyra största bankerna tillhandahåller visserligen alternativa inloggningslösningar för synskadade till sina tjänster, men dessa bygger på tal. De är inte tillgängliga för personer med dövblindhet eller för den som har svårt att memorera engångskoder som läses upp med tal. För mindre banker finns inga alternativ vid sidan av Mobilt BankID. Det gäller också för den mycket betydelsefulla och basala banktjänsten Swish.

Lagen om vissa produkters och tjänsters tillgänglighet (2023:254) omfattar banktjänster för konsumenter. Så vitt vi förstår innebär också lagen att tillgängliga inloggningslösningar till banktjänster ska tillhandahållas.

Vi tror också rent generellt att det är synnerligen viktigt att banker och andra privata aktörer använder den statliga e-legitimationen för att den ska få ett brett genomslag bland befolkningen.

Med vänlig hälsning

Synskadades Riksförbund

Niklas Mattsson
Förbundsordförande